

позволяєт убуедитися есулі не в єдінствє картини мїра поліетнічного соціума страну, то в фактах диффузії в єтот планє.

Л и т е р а т у р а :

1. *Бєрг Л. С.* Бєссарабія. Страну – Люди – Хозуяйство. – Кишинєв, 1993.
2. *Дємина Н.* Позднєя весна. : Как нашє слово отзовется... Літературный альманах. – Кишинєв, 2003.
3. *Іовицє В.* Осєннєє. : Іовицє В. Повєсти и рассказы. – Кишинєв, 1981.
4. *Колшанский Г. В.* Обьєктивнєя картина мїра в познании и языке. – М., 1990.
5. *Лєвина В. Н., Пискунова С. В.* Пейзажнєя єдиница текста как отражєниє картини мїра в системє русскої языкової культуры. : Мир русскогò слова и русскоє слово в мирє. ХІ Конгрєсс МАПРЯЛ, том ІV. – Софія, 2007.
6. *Матєєвич А.* Очерк молдавских религиозно-бытовх традиций. : Матєєвич А. Избранное. – Кишинєв, 1988.
7. *Ольшєвский Р.* Мэрцишор. : Ольшєвский Р. Вєє єтò было на землє. – Кишинєв, 1985.
8. *Ольшєвский Р.* Камень в небє. : Ольшєвский Р. Радуга на ладони. – Кишинєв, 1986.
9. *Паустовский К.* Далєкиє годы. СС в 9 т. – Т. 4. – М., 1968.
10. *Салашник Т. В.* Национально-культурнєя специфика концептов врємен года: на материалє русскогò и англійскогò языков : авторєф. дисс. канд. фил. наук. Сарат. гос. ун-т им. Н.Г. Чернышевскогò]. – Саратов, 2007.
11. Словарь русскогò языка : в 4 т. / под ред. А.П. Евгєньєвой. – М. : “Русский язык”, 1981.
12. Sluhoff.net *Автор: Vasile TRUTNEV (8 марта, 2009 – 19:34).*

Іонова І. Концепт “весна”. Ескїз до мовної картини світу кишинівців.

Дослідження загальних і диференційних елементів у мовних картинах світу різних етнічних груп, що складають поліетнічний соціум, повинно враховувати фактор міжкультурної комунікації в такому соціумі. Засвоєння фонових культурних знань, що визначають світобачення “сусїда”, обумовлює появу відповідних конотацій (асоціативних зв'язків) у рідній мові. У статті під цим кутом зору представлений фрагмент мовної картини світу російських жителів Молдови, що відображає особливості одного з сезонів – весни.

Ключові слова: концепт “весна”, пори року у мовній картині світу, поліетнічний соціум Молдови.

Ionova I. Concept “spring”. A sketch on Chisinau residents’ linguistic worldview.

An investigation in the general and differential elements in linguistic view of the world of different ethnic groups forming a polyethnic society should take into account the factor of cross-cultural communication in such a society. The adoption of cultural background knowledge determining the “neighbor’s” worldview conditions the appearance of respective associative links in mother tongue. A fragment of linguistic worldview of Russian-speaking residents of Moldova reflecting the peculiarities of one of the four seasons – spring is represented in the article from this point of view.

Keywords: concept “spring”, times of year in the linguistic worldview, polyethnic society of Moldova.

Карпенко Н. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (Україна)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНІМА ЄВПРАКСІЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

Стаття присвячена аналізу концепту Євпраксія, що його виокремлюємо у межах художнього дискурсу П. Загребельного. Виокремлено та схарактеризовано семантичні компоненти власних назв, що вербалізують відповідний концепт та забезпечують наявність у ньому ціннісної складової. Акцентуємо увагу на ролі оніма у смисловій організації дискурсу.

Ключові слова: концепт, власна назва, художній дискурс.

Мовний образ сьогодєннєя окреслюють відповідно до принципів прагмалінгвістики, що активно розвивається як окремиї напрям мовознавства. Мовна система є наскрізно

прагматичним явищем. Погляд на мову зумовлений загальною тенденцією лінгвістики до функціонального аспекту мовного вияву, тому мовний знак у контексті актуалізованих нині антропоцентричної та дискурсцентричної парадигм постає функціональною одиницею комунікативного процесу, що у своїй структурі втілює емоційно-оцінний компонент значення, а вживання конкретної мовної форми є ситуативно-обумовленим.

Актуальність дослідження вбачаємо у відповідності поставленої проблеми сучасним проблемам лінгвоконцептології, ономазіології та дискурслінгвістики.

Метою розвідки є виявлення смислів концепту-власної назви *Євпраксія* на кожному з етапів його формування.

Додаткові конотації власних назв, що їх вони набувають у соціальному контексті, зумовлюють низку досліджень, присвячених відповідній проблемі. Серед них розвідки таких українських лінгвістів, як Л. Дука, В. Ільченко, Г. Лукаш, Т. Стасюк, М. Торчинський та ін. Функціонуванню онімів у художніх текстах приділяють увагу В. Галич, Т. Можарова та ін. Безперечно, цінним для лінгвістики є напрацювання В. Калінкіна [3] та Є. Отіна [10], які зробили значний унесок у розвиток вітчизняної ономастики.

Лінгвоконцепт є категорією, що її найбільш часто обирають за об'єкт дослідження у мовознавстві. Традиційно розвідки у сфері лінгвоконцептології здійснюють у двох напрямках – лінгвокогнітивному та лінгвокультурологічному.

Лінгвокультурологічний підхід до вивчення концепту передбачає наявність у його структурі ціннісного складника, що відображає оцінку явища чи предмета та зреалізовується конотаціями як основним засобом вираження *категорії оцінки* [7]. Окрім ціннісної, характерними ознаками концепту є наявність поняттєвого та образного складників, динамічність, варіативність, тематична закріпленість та дискурсивна зумовленість [5, с.26]. Вияв цих ознак уможливлений лише “у комунікації (на рівні дискурсивної реалізації), тому вивчення концептів (їх структурно-змістове моделювання, типологізація) здійснюють із урахуванням не лише ментально-психічних характеристик, але й їх функційно-комунікативного виміру” [9, с. 69]. Отже, повноцінне дослідження концепту можливе за умови врахування дискурсивної зумовленості засобів його вербалізації.

У цій розвідці зосереджуємо увагу на вербалізації концепту *Євпраксія*, що його смисли виокремлюємо у межах, окреслених художнім дискурсом П. Загребельного. Іменем концепту є власна назва, що у ході колективного та індивідуального досвіду набуває властивості втілювати значний масив культурно значущої інформації. Вочевидь, є всі підстави констатувати наявність спільного етноспецифічного компоненту семантичної структури оніма *Євпраксія* у представників українського етносу, оскільки концепт *Євпраксія* є складовою колективної мовної свідомості українців, що зумовлено їх спільною історією та культурою.

У зв'язку із потенційними можливостями власних назв уміщувати певний квант етнокультурної інформації, Т. Космеда пропонує виокремлювати групу *концептів-власних назв*, “що відображають історію, традиції, ширше – культуру певної країни, народу” [8, с. 56]. Отож, є усі підстави розглядати концепт *Євпраксія* як концепт-власну назву.

Концепт-власна назва *Євпраксія* є концептом-образом, умовним конструктом, результатом креативного мислення письменника, проте співвідносним із реальною жінкою, яка є однією із найвидатніших постатей української історії.

Оніми, що забезпечують референтне співвіднесення образу, конструйованого мовцем, із реальним суб'єктом, називають ремінісцентними іменами (PI) або

прецедентними [6]. Наголошують також на такій властивості РІ, як їх індекс ремінісцентності [12], що залежить від того, наскільки відомим є ім'я загальній аудиторії реципієнтів.

Уважаємо, що є усі підстави для визначення концепту *Євпраксія* як концепту-власної назви. Проте рівень ремінісцентності відповідного оніма є невисоким, оскільки постать Євпраксії відома незначній аудиторії українців – вивчення відповідного роману П. Загребельного не становить курс навчальних програм в освітніх закладах, кіноіндустрією не створено жодних документальних чи художніх фільмів, що відобразили б життєвий шлях українки, до того ж, історичних джерел, що в них згадано ім'я Євпраксії, вкрай мало. Тож наявність концепту *Євпраксія* у свідомості українців є наслідком ознайомлення або ж із романом “Євпраксія”, або ж із історичними хроніками. Наявність концепту та його смислової специфіка, що нею він позначений у свідомості більшості українців, значною мірою зумовлена інтерпретованим образом роману П. Загребельного. Обсяг номінативного поля концепту у свідомості українців різниться у кількісному співвідношенні: залежно від фонових знань особистості, що передусім визначаються її рівнем освіти та інтелектуальним розвитком.

Для розкриття змісту концепту *Євпраксія* доцільно використовувати методику дослідження концептів, запропоновану В. Карасиком та Г. Слишкіним [4], перенесену на український ґрунт Т. Космедою і Н. Плотніковою [Див.: 8], що дає змогу виявити смисли, які утворилися у процесі еволюції відповідної одиниці свідомості. Зазначена методика полягає у дослідженні змісту концепту у діахронії та синхронії, що дає змогу простежити смислову еволюцію. Зміст концепту аналізуємо з огляду на етимологію, тобто дослідження внутрішньої форми імені концепту, та у виявленні смислів, що нашаровувалися із часом на поняттєве ядро концепту.

Княжна Євпраксія, донька Всеволода Ярославича, у віці 12-ти років змушена була покинути рідні краї, переїхати до Саксонії та одружитися із маркграфом Генріхом Штаденським попри власну волю, що, власне, зумовлено традиціями ведення зовнішньої політики чоловіками. Батьки дали новонародженій дівчинці ім'я *Євпраксія*, що мало б сприяти її кращій долі, слову надавали магічної сили, що за віруванням мало відповідний вплив на формування майбутнього дитини. Уважалось, що семантика, закладена в імені, впливатиме на життєвий шлях людини: за іменем можливо визначити характер людини, оскільки воно вже від народження наділяє людину певними якостями.

Зміни у складі ономастикону конкретної нації, головню, пов'язані із соціальними змінами. Онім *Євпраксія* грецького походження – від. гр. “*благодіяння, процвітання, щастя*”. Після канонізації двох святих Євпраксії Тавениської та її дочки Євпраксії Константинопольської, відповідне ім'я увійшло до християнського ономастикону і наприк. IV – поч. V ст. ним почали іменувати дівчаток на Русі.

У романі “Євпраксія” відповідний онім має позитивне оцінне забарвлення, а у процесі референції до жінки, збагачується низкою смислів, що є антонімічними до закладеного у ньому від початку. Це досягається і використанням прийому іронії, що є незмінним компонентом творчого почерку, ідіостилю П. Загребельного: ...*народила нова княгиня Всеволоду сина Ростислава й доньку, яку названо по-грецьки Євпраксія, що значило: “Щаслива”* [1, с. 16]. Актуалізація характеристики відбувається внаслідок подій, що вплинули на долю української дівчини, яка, радше, є нещасною: “*Її назвали Євпраксією, що означало: “Щаслива”, і тепер це видавалося тяжкою насмішкою*” [1:27], “*це нещаднішою за всіх була Євпраксія, хоч і названа була від народження: Щаслива, Добродія*” [1, с. 40]. Онім має внутрішню амбівалентну структуру, що забезпечується наявними у ньому смислами. Ці смисли відображені у семантичній структурі прикметників-антонімів *щасливий – нещасний*.

Засоби словотворення також додають емоційно-експресивних барв, що відбувається на рівні словотвору шляхом відкидання відповідних афіксів, напр.: “Всі звали тут Євпраксію на латинський киталт **Пракседою, ім’я втратило ласкавість, стало якесь грубе, ніби назвисько, дівчина щоразу ляжливо шулилася, коли в неї над головою ляскало: “Праксед! Праксед!”** [1:50]. У наведеному прикладі відображено вплив зовнішньої форми – звучання імені – на реципієнта, до якого ним апелюють. Воно набуває негативної оцінки, стає *назвиськом*, може *ляскати*, сприймається як *грубе*.

Також імена є показниками приналежності людини до тієї чи тієї релігійної течії. Княжну Євпраксію було віддано на виховання до Кведлінбурзького абатства, де вона змушена була прийняти католицьку віру. В абатстві за чинною традицією “багатьом від народження надавано ім’я *Адельгейда* в сподіванні великої честі” [1, с. 62]. Онім *Адельгейда* старогерманського походження – похідне від *Adalheidis* – *adal* (благородний) та *heid* (рід). Тож, відповідний онім повинен був функціонувати у якості засобу ідентифікації соціального становища жінки – повинен давати вказівку на високий соціальний статус.

Уживання відповідних лексичних засобів зумовлене трагічною долею Євпраксії. Проте її внутрішня сила відображає український менталітет таким, як його бачить П. Загребельний, оскільки, за його словами, слов’янська душа “...споконвіку звична до дихання хаосу і живе з презирством до будь-яких обмежень...” [2, с. 277].

Розглядаючи проблему тематичної організації дискурсу та засобів, що забезпечують його цілісність та членування на фрагменти, мовознавці розмірковують про роль заголовків, підзаголовків, назв текстів. Назва твору може функціонувати як відправна точка для подальшого сприйняття повідомлюваного адресатом. Назва твору як сильна позиція використання слова окреслює межі та виокремлює простір інтерпретації текстової інформації, що її подає мовець. У розв’язанні питання тематичної організації дискурсу, наприклад, Дж. Браун, і Дж. Юл доводять, що назва твору може репрезентувати, проте не завжди, головну ідею та тему тексту. Заголовок формує очікування адресата, є точкою початку сприйняття тексту, довкола якої структурується подальша інформація і, разом із тим, він функціонує як засіб звуження інтерпретацій висловлюваного [13, с. 139].

Онім *Євпраксія* міститься у сильній позиції – функціонує як назва роману. Вже заголовком роману “Євпраксія” письменник скеровує думку реципієнта у відповідному напрямку. Події, що розгортаються у тексті, співвідносні із конкретним відрізком історії, з яким пов’язане ім’я *Євпраксія*, тож, саме так репрезентовано повідомлення про межі часової референції дискурсу.

Перспективи подальших розвідок. Матеріал дослідження може бути використаний для укладання словників онімів, зокрема й конотонімів, що розроблений в Україні Є. Отіним щодо онімів російської мови, натомість українські конотоніми також потребують лексикографічного опису.

Висновки. Отже, концепт-власна назва *Євпраксія* є культурно детермінованою одиницею – утілює риси української ментальності, що відображено спільними смислами у структурі концептів *українка* та *Євпраксія*. Відповідний фрагмент художнього дискурсу П. Загребельного є унікальним соціально значущим джерелом, оскільки розкриває гендерне питання – становище жінки на Русі, ставлення до неї чоловіків, її роль у політичному житті держави.

Л і т е р а т у р а :

1. Загребельний П. А. Євпраксія: [роман] / П. А. Загребельний. – Х. : Фоліо, 2004. – 350 с.
2. Загребельний П. А. Юлія або запрошення до самовбивства [роман] / П. А. Загребельний. – Х. : Фоліо, 2006. – 352 с.

3. *Калинкин В. М.* Психолінгвістическіе аспекты семантики собственных имен художественных произведений (коннотация поэтонимов) // Семантика в преподавании русского языка как иностранного. Общие вопросы. Лексикология. Семантика частей речи и других номинативных классов. – Харьков, 1989. – Вып. 3, ч. 1. – С. 154–156.
4. *Карасик В. И.* Лингвокультурный концепт как элемент языкового сознания / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методология современной лингвистики : [сборник статей]. – Москва; Барнаул. : Издат. Алтайского университета, 2003. – С. 50–58.
5. *Карасик В. И.* Языковые ключи : [моногр.] / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2009. – 406 с.
6. *Караулов Ю. Н.* Русский язык и языковая личность : [моногр.] / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1987. – 261 с.
7. *Космеда Т.* Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки : [моногр.] / Тетяна Космеда. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 349 с.
8. *Космеда Т. А.* Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера святки в українському мовному просторі : [моногр.] / Тетяна Анатоліївна Космеда, Наталя Володимирівна Плотнікова. – Львів : ПАІС, 2010. – 408 с.
9. *Олешков М. Ю.* Дискурс, концепт, жанр: коллективная монография / отв. ред. М. Ю. Олешков. – Нижний Тагил : НТГСПА, 2010. – 428 с.
10. *Отин Е. С.* Словарь коннотативных собственных имен / Евгений Степанович Отин. – 3-е изд., перераб. и доп. – Донецк : Юго-Восток, 2010. – 518 с.
11. *Пушкарёва Н. Л.* Женщины Древней Руси : [моногр.] / Наталья Львовна Пушкарёва. – М. : Мысль, 1989. – 186 с.
12. *Фомин А. А.* Имя как прием: реминисцентный оним в художественном тексте / А. А. Фомин. – Известия Уральского государственного университета. – 2003. – № 28. – С. 167–181.
13. *Brown G., Yule G.* Discourse analysis G. Brown, G. Yule – Cambridge University Press, 1983 – 288 p.

***Карпенко Н.* Функціонування онима ЕВПРАКСИЯ в художественном дискурсе П. Загребельного.**

Статья посвящена анализу концепта Евпраксия, который выделяем в пределах художественного дискурса П. Загребельного. Выделены и охарактеризованы семантические компоненты собственных имен, которые вербализируют соответствующий концепт и обеспечивают наличие в нем ценностной составляющей. Акцентируем внимание на роли онима в смысловой организации дискурса.

Ключевые слова: *концепт, имя собственное, художественный дискурс.*

***Karpenko N.* Functioning of the proper name YEVPRAKSIYA within P. Zagrebelnyi's artistic discourse.**

The article is devoted to the analysis of the concept Yevpraksiya that is distinguished within P. Zagrebelnyi's artistic discourse. The semantic elements that verbalize the corresponding concept and provide the presence of the evaluation component in its structure were defined. The attention is focused on the functioning of the proper name as a means of the discourse organization.

Keywords: *concept, proper name, poetic discourse.*

Карпенко У. А.

***Национальный педагогический университет
имени М. П. Драгоманова (Украина),***

Лазаренко Л. М.

Приазовский государственный технический университет (Украина)

ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

В статье предлагается использование этимологического подхода в преподавании иностранных языков, что позволит расширить научный кругозор учащихся и помочь в запоминании новой лексики.

Ключевые слова: *первокорень, этимология.*

В процессе изучения иностранных языков необходимо запоминание большого количества новых слов. Одним из вспомогательных способов запомнить ту или иную